

TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2010. gada 22. decembrī*

Lieta C-279/09

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Kammergericht* (Vācija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2009. gada 30. jūnijā un kas Tiesā reģistrēts 2009. gada 22. jūlijā, tiesvedībā

DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH

pret

Vācijas Federatīvo Republiku.

TIESA (otrā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs H. N. Kunja Rodrigess [*J. N. Cunha Rodrigues*], tiesneši A. Ross [*A. Rosas*] (referents), U. Lehmuss [*U. Lohmus*], A. O'Kifs [*A. Ó Caoimh*] un P. Linda [*P. Lindh*],

* Tiesvedības valoda — vācu.

ģenerālvokāts P. Mengoci [*P. Mengozzi*],
sekretārs B. Fileps [*B. Fülöp*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2010. gada 3. jūnija tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH* vārdā — L. Švarca [*L. Schwarz*], *Rechtsanwältin*,
- Vācijas valdības vārdā — M. Lumma [*M. Lumma*] un J. Kemperē [*J. Kemper*], pārstāvji,
- Dānijas valdības vārdā — V. Pasternaka Jergensena [*V. Pasternak Jørgensen*] un R. Holdgords [*R. Holdgaard*], pārstāvji,
- Francijas valdības vārdā — Ž. de Bergess [*G. de Bergues*] un S. Meness [*S. Menez*], kā arī B. Bopēra-Manoka [*B. Beaupère-Manokha*], pārstāvji,
- Itālijas valdības vārdā — Dž. Palmjēri [*G. Palmieri*], pārstāve, kurai palīdz Dž. Ajello [*G. Aiello*], *avvocato dello Stato*,
- Polijas valdības vārdā — M. Dovgelevičs [*M. Dowgielewicz*], pārstāvis,

— Eiropas Komisijas vārdā — Ž. P. Kepenns [*J.-P. Keppenne*] un F. Hofmeisters [*F. Hoffmeister*], pārstāvji,

— EBTA Uzraudzības iestādes vārdā — F. Simoneti [*F. Simonetti*], I. Haugere [*I. Hauger*] un L. Armati [*L. Armati*], pārstāves,

noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2010. gada 2. septembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- ¹ Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par efektivitātes principa, kurš ir noteikts Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā, interpretāciju, lai uzzinātu, vai šis princips prasa piešķirt juridisku palīdzību juridiskām personām.
- ² Šis lūgums ir iesniegts lietā starp *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH* (turpmāk tekstā — “*DEB*”) un Vācijas Federatīvo Republiku saistībā ar lūgumu par juridiskās palīdzības piešķiršanu, ko šī sabiedrība ir iesniegusi Vācijas tiesā.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

- 3 Padomes 2003. gada 27. janvāra Direktīvas 2003/8/EK par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus pasākumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos (OV L 26, 41. lpp., un labojums — OV L 32, 15. lpp.) preambulas 5. un 11. apsvērums ir izteikti šādi:

“(5) Šīs direktīvas mērķis ir veicināt juridiskās palīdzības sniegšanu pārrobežu strīdos tām personām, kurām nav pietiekamu līdzekļu, gadījumā, ja palīdzība ir vajadzīga, lai nodrošinātu reālu tiesas pieejamību; vispārēji atzītās tiesības uz tiesas pieejamību ir vēlreiz apstiprinātas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas [turpmāk tekstā — “Harta”] 47. pantā.

[..]

- (11) Juridiskajā palīdzībā jāiekļauj pirmstiesas konsultācija, lai panāktu izlīgumu pirms tiesvedības ierosināšanas, juridiskā palīdzība griežoties tiesā, kā arī pārstāvība tiesā un tiesāšanās izdevumu atlīdzināšana vai atbrīvojums no tiesāšanās izdevumu segšanas.”

- 4 Juridiskās palīdzības piemērošanas personām joma Direktīvas 2003/8 3. panta 1. punktā ir noteikta šādi:

“Fiziskām personām, kuras ir puses strīdā, uz ko attiecas šī direktīva, ir tiesības saņemt atbilstīgu juridisko palīdzību, lai nodrošinātu reālu tiesas pieejamību saskaņā ar šajā direktīvā izklāstītajiem nosacījumiem.”

- 5 Minētās direktīvas 6. panta 3. punktā ir precizēts:

“Pieņemot lēmumu par pieprasījuma būtību un neierobežojot 5. pantu, dalībvalstis ņem vērā konkrētās lietas svarīgumu pieprasītājam, bet var ņemt vērā arī lietas raksturu, ja pieprasītājs prasa atlīdzināt kaitējumu viņa reputācijai, bet nav cietis materiālus vai finansiālus zaudējumus, vai arī pieprasījums attiecas uz prasījumu, kas tieši saistīts ar pieprasītāja komercdarbību vai neatkarīgu profesionālo darbību.”

- 6 Eiropas Savienības Vispārējās tiesas 1991. gada 2. maija Reglamenta (konsolidētā versija publicēta OV 2010, C 177, 37. lpp.) 94. panta 2. un 3. punkts ir izteikti šādi:

“2. Ikvienai [fiziskai] personai, kas tās ekonomiskā stāvokļa dēļ pilnībā vai daļēji nespēj segt 1. punktā minētos izdevumus, ir tiesības saņemt juridisko palīdzību.

Ekonomisko stāvokli novērtē, ņemot vērā objektīvus faktoros, tādus kā ienākumi, kapitāls vai ģimenes stāvoklis.

3. Juridisko palīdzību atsaka, ja prasība, attiecībā uz kuru to lūdz, šķiet acīmredzami nepieņemama vai acīmredzami nepamatota.”

- 7 Eiropas Savienības Civildienesta tiesas 2007. gada 25. jūlija Reglamenta (konsolidētā versija publicēta OV 2010, C 177, 71. lpp.) 95. panta 2. un 3. punkts ir formulēti identiski Vispārējās tiesas Reglamenta 94. panta 2. un 3. punktam.

Valsts tiesības

- 8 Likuma par tiesāšanās izdevumiem (*Gerichtskostengesetz*), kurā ir definēts visiem prasītājiem civillietās piemērojams tiesāšanās izdevumu iepriekšējas iemaksāšanas princips, 12. panta 1. punkts ir izteikts šādi:

“Civiltiesiskos strīdos prasības pieteikumu var iesniegt tikai pēc tam, kad ir samaksāta nodeva par šo tiesvedību kopumā. Ja prasības pieteikums tiek paplašināts, pirms nodevas par tiesvedību kopumā iemaksas nav jāuzsāk nekādas tiesas darbības; tas attiecas arī uz apelācijas instanci.”

- 9 Civilprocesa kodekss (*Zivilprozessordnung*, turpmāk tekstā — “ZPO”) 78. panta 1. punktā ir paredzēts:

“*Landgerichte* [apgabaltiesās] un *Oberlandesgerichte* [Federālo zemju Augstākajās tiesās] lietas dalībniekus pārstāv advokāts [..].”

- 10 ZPO 114. pants ir izteikts šādi:

“Lietas dalībnieks, kas sava personiskā un finanšu stāvokļa dēļ nevar samaksāt tiesāšanās izdevumus vai var tos samaksāt tikai daļēji vai pa daļām, pamatojoties uz pieteikumu, saņem juridisko palīdzību, ja paredzētā prasība vai aizstāvība tiesā var būt pietiekami sekmīga un šķiet pamatota [..].”

- 11 ZPO 116. pantā ir noteikts:

“Pamatojoties uz pieteikumu, juridisko palīdzību saņem

1. [..]

2. Juridiska persona vai apvienība, kas var būt lietas dalībnieks un kas ir dibināta un reģistrēta [..] Vācijā, ja ne tā, ne personas, kas ir saimnieciski ieinteresētas tiesvedības priekšmetā, nevar samaksāt izdevumus un ja tiesvedības vai aizstāvības izbeigšana būtu pretēja vispārējām interesēm [..].”

¹² ZPO 122. panta 1. punktā ir noteikts:

“Juridiskās palīdzības piešķiršanas sekas:

1) Federācijas vai federālās zemes kase no attiecīgā lietas dalībnieka var pieprasīt segt:

a) tiesvedības vai tiesu izpildītāja esošās vai nākamās izmaksas,

b) tām nodotos tiesas norīkoto advokātu prasījumus

tikai atbilstoši tiesas pieņemtiem noteikumiem.

2) lietas dalībnieks ir atbrīvots no pienākuma iesniegt nodrošinājumu tiesvedības izmaksu segšanai,

3) tiesas norīkotie advokāti nav tiesīgi no attiecīgā lietas dalībnieka pieprasīt honorārus.

[..]”

13 *ZPO* 123. pants ir izteikts šādi:

“Juridiskās palīdzības piešķiršana neietekmē pienākumu atlīdzināt pretējās puses tiesāšanās izdevumus.”

Pamata lieta un prejudiciālais jautājums

14 *DEB* lūdz juridisko palīdzību, lai celtu prasību sakarā ar Vācijas Federatīvās Republikas atbildību atbilstoši Savienības tiesībām.

15 *DEB* vēlas saņemt zaudējumu atlīdzību par minētās dalībvalsts nokavēšanos, ieviešot Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 22. jūnija Direktīvu 98/30/EK par kopīgiem noteikumiem dabasgāzes iekšējam tirgum (OV L 204, 1. lpp.) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija Direktīvu 2003/55/EK par kopīgiem noteikumiem dabasgāzes iekšējam tirgum un par Direktīvas 98/30/EK atcelšanu (OV L 176, 57. lpp.), ar kurām bija jāpadara iespējama nediskriminējoša piekļuve valsts gāzes tīklam. Šīs ieviešanas nokavēšanas dēļ prasītāja pamata lietā nevarēja panākt, ka Vācijas gāzes tīkla pārvaldnieki atļauj tai piekļūt saviem gāzes tīkliem, kā rezultātā tā zaudēja apmēram EUR 3,7 miljardu peļņu no gāzes piegādes līgumiem, kas noslēgti ar piegādātājiem.

16 Ienākumu un īpašuma trūkuma dēļ *DEB*, kam šobrīd nav ne darbinieku, ne kreditoru, nevar iepriekš iemaksāt Likuma par tiesāšanās izdevumiem 12. panta 1. punktā noteiktos izdevumus EUR 274 368 apmērā.

- 17 Tai nav arī līdzekļu, lai to pārstāvētu advokāts, kura pārstāvība pamata lietā ir obligāta.
- 18 *Landgericht Berlin* [Berlīnes apgabaltiesa] atteicās piešķirt juridisko palīdzību, pamatojot ar to, ka nav izpildīti ZPO 116. panta 2. punktā noteiktie nosacījumi.
- 19 *Kammergericht* [Berlīnes Augstākā tiesa], kurā ir iesniegta apelācijas sūdzība, arī uzskata, ka nav izpildīti ZPO 116. panta 2. punktā noteiktie nosacījumi.
- 20 Tā, atsaucoties uz *Bundesgerichtshof* [Federālās augstākās tiesas] judikatūru par šo tiesību normu, uzskata, ka šajā gadījumā atteikšanās no prasības celšanas tiesā nav pretrunā vispārējām interesēm. Tas tā būtu tikai tad, ja lēmums attiektos uz būtisku iedzīvotāju daļu vai ekonomisko dzīvi vai tam varētu būt sociālas sekas (skat. *Bundesgerichtshof* 1989. gada 20. decembra rīkojumu lietā VIII ZR 139/89). Atteikšanās no prasības celšanas tiesā varētu būt pretēja vispārējām interesēm, ja tā kavētu juridisku personu turpināt pildīt uzdevumu vispārējās interesēs vai arī ja šīs juridiskās personas pastāvēšana būtu atkarīga no prasības, ko tā vēlas celt, un ja būtu apdraudētas darba vietas vai pastāvētu risks, ka liels skaits kreditoru cietīs zaudējumus. Šajā gadījumā tā nav, jo prasītājam pamata lietā šobrīd nav ne darbinieku, ne kreditoru.
- 21 Tiesību jēdziens “vispārējās intereses” gan ļauj ņemt vērā visas iespējamās vispārējās intereses par labu juridiskajai personai (skat. *Bundesgerichtshof* 1990. gada 24. oktobra rīkojumu lietā VIII ZR 87/90). Tomēr parasti pareiza lēmuma pieņemšana nenozīmē, ka tas atbilst vispārējām interesēm. Nepietiek arī ar to, ka, lai izņemtu lietu, varbūt ir jāatbild uz vispārējo interešu jautājumiem (skat. iepriekš minēto *Bundesgerichtshof*

1989. gada 20. decembra rīkojumu). Šādā gadījumā, tāpat kā šajā lietā, ja spriedums netiek pasludināts, nav sabiedrību ietekmējoša faktiskā kaitējuma. *DEB* pati pieļauj, ka Vācijas Federatīvās Republikas sodīšana nevar tieši izraisīt enerģijas tirgus atvēršanu, uz ko tā atsaucas, lai pamatotu apgalvojumu, ka tās prasība attiecas uz vispārējām interesēm *ZPO* 116. panta 2. punkta izpratnē.

- 22 Minētās valsts tiesību normas interpretācija, ņemot vērā Vācijas likumdevēja nodomu, nav paplašināma, un tā nav piemērojama jebkurām, pat netiešām sekām. Judikatūrā, atsaucoties uz *ZPO* sagatavošanas darbiem, vienmēr ir ticis uzskatīts, ka atteikumam no prasības celšanas tiesā ir jāietekmē ne tikai personas, kam ir ekonomiska ieinteresētība lietā, bet arī nozīmīgs personu loks.
- 23 *ZPO* 116. panta 2. punkts atbilst arī Konstitūcijai (*Grundgesetz*). It īpaši no konstitucionālo tiesību viedokļa nav apstrīdams, ka juridiskajām personām juridiskās palīdzības piešķiršanai paredzētie nosacījumi ir stingrāki nekā nosacījumi, kas ir paredzēti fiziskām personām.
- 24 *Bundesverfassungsgericht* (Federālā konstitucionālā tiesa) to ir vairākkārt atzinusi. Juridiskās palīdzības piešķiršana galu galā ir sociālās palīdzības pasākums, kas ir atvasināts no sociālas valsts principa un vajadzības ievērot cilvēka cieņu, un tas neattiecas uz juridiskām personām. Pēdējās ir mākslīgi veidojumi valsts tiesību sistēmā atļautā juridiskā formā ar praktisku mērķi. Šī juridiskā forma sniedz saimnieciskas priekšrocības apvienībām, it īpaši ierobežojot to atbildību par sabiedrības īpašumu. Tādējādi juridiskajai personai ir jābūt pietiekamam īpašumam. Tas ir nosacījums tās izveidei, un tas ir vajadzīgs tās vēlākai pastāvēšanai. Šī iemesla dēļ būtībā juridiskai personai ir pamats tikt atzītai tiesību sistēmā tikai tad, ja tā spēj īstenot savu mērķi un izpildīt

savu uzdevumu ar saviem pašas līdzekļiem. Līdz ar to ZPO 116. panta 2. pantā ir ņemta vērā juridisko personu īpašā situācija (skat. *Bundesverfassungsgericht* 1973. gada 3. jūlija rīkojumu lietā *1 BvR 153/69*).

25 Tomēr *Kammergericht* ir šaubas, ka atteikums piešķirt juridisko palīdzību *DEB*, lai celtu prasību saistībā ar valsts atbildību atbilstoši Savienības tiesībām, varētu būt pretējs šo tiesību principiem, it īpaši efektivitātes principam. Šāds atteikums vienkārši liegtu prasītājam pamata lietā celt prasību saistībā ar valsts atbildību atbilstoši minētajām tiesībām. Tādējādi saņemt zaudējumu atlīdzību tai faktiski nebūtu iespējams vai arī tā katrā ziņā būtu pārmērīgi apgrūtināta. Par labu šādai interpretācijai liecina arī tas, ka Tiesa valsts atbildību atbilstoši Savienības tiesībām atvasina no tās tiesību normu pilnīgas efektivitātes un dara to tieši tādēļ, lai aizsargātu personu tiesības (skat. 1991. gada 19. novembra spriedumu apvienotajās lietās *C-6/90 un C-9/90 Franco-vich u.c., Recueil, I-5357*. lpp.).

26 Ievērojot šos apstākļus, *Kammergericht* nolēma apturēt tiesvedību lietā un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Vai, ievērojot, ka valsts tiesiskajā regulējumā attiecībā uz atlīdzību un tiesvedību saistībā ar valsts atbildību atbilstoši [Savienības] tiesībām ir noteikts, ka zaudējumu atlīdzības saņemšanu atbilstoši minētās atbildības principiem nedrīkst padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt, pastāv šaubas par tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru prasības celšana tiesā ir atkarīga no iepriekšējas izdevumu iemaksas un kurā ir paredzēts, ka juridiskai personai, kas nevar izdarīt šo iemaksu, nav jāpiešķir juridiskā palīdzība?”

Par prejudiciālo jautājumu

- 27 Uzdotot šo jautājumu, iesniedzējtiesa vaicā, vai Savienības tiesības, it īpaši efektivitātes princips, ir jāinterpretēt tādējādi, ka saistībā ar tiesvedību par valsts atbildību, kas celta atbilstoši minētajām tiesībām, šis princips nepieļauj, ka valsts tiesiskajā regulējumā prasības celšanai tiesā ir paredzēts nosacījums par iepriekšēju izdevumu iemaksu un paredzēts, ka juridiskā palīdzība nevar tikt piešķirta juridiskai personai, neraugoties uz to, ka tā nevar veikt šo iepriekšējo iemaksu.
- 28 Kā tas izriet no pastāvīgās judikatūras attiecībā uz efektivitātes principu, prasības procesuālie noteikumi, kas paredzēti, lai nodrošinātu tiesību, kas personām izriet no Savienības tiesībām, garantēšanu, nevar padarīt praktiski neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtināt Savienības tiesību sistēmā paredzēto tiesību īstenošanu (skat. it īpaši 1976. gada 16. decembra spriedumu lietā 33/76 *Rewe-Zentralfinanz* un *Rewe-Zentral*, *Recueil*, 1989. lpp., 5. punkts; 2007. gada 13. marta spriedumu lietā C-432/05 *Unibet*, Krājums, I-2271. lpp., 43. punkts, un 2008. gada 15. aprīļa spriedumu lietā C-268/06 *Impact*, Krājums, I-2483. lpp., 46. punkts). Tiesa būtībā jautā, vai tas, ka juridiska persona nevar saņemt juridisku palīdzību, padara tās tiesību īstenošanu praktiski neiespējamu tādā nozīmē, ka šis juridiskās personas lieta nevar tikt izskatīta tiesā tādēļ, ka tā nevar iepriekš iemaksāt tiesāšanās izdevumus un saņemt advokāta palīdzību.
- 29 Tādējādi uzdotais jautājums attiecas uz juridiskās personas tiesībām uz tās lietas efektīvu izskatīšanu tiesā un tātad — Savienības tiesību kontekstā — uz tiesību efektīvu aizsardzību tiesā. Šis princips ir vispārējs Savienības tiesību princips, kas izriet no visām dalībvalstīm kopīgām konstitucionālajām tradīcijām un kas ir noteikts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas, kas parakstīta Romā 1950. gada 4. novembrī (turpmāk tekstā — “ECPAK”), 6. un 13. pantā (1986. gada 15. maija spriedums lietā 222/84 *Johnston*, *Recueil*, 1651. lpp., 18. un 19. punkts; 1987. gada 15. oktobra spriedums lietā 222/86 *Heylens* u.c., *Recueil*, 4097. lpp., 14. punkts; 2001. gada 27. novembra spriedums lietā C-424/99 Komisija/Austrija, *Recueil*, I-9285. lpp.,

45. punkts; 2002. gada 25. jūlija spriedums lietā *C-50/00 P Unión de Pequeños Agricultores/Padome*, *Recueil*, I-6677. lpp., 39. punkts; 2003. gada 19. jūnija spriedums lietā *C-467/01 Eribrand*, *Recueil*, I-6471. lpp., 61. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Unibet*, 37. punkts).

- 30 Attiecībā uz pamattiesībām kopš Lisabonas līguma stāšanās spēkā ir svarīgi ņemt vērā Hartu, kurai atbilstoši LES 6. panta 1. punkta pirmajai daļai "ir tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem". Minētās hartas 51. panta 1. punktā ir paredzēts, ka tās normas attiecas uz dalībvalstīm tikai tad, ja tās īsteno Savienības tiesību aktus.
- 31 Šajā ziņā Hartas 47. panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, ievērojot nosacījumus, kuri paredzēti šajā pantā. Saskaņā ar šī paša panta otro daļu ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesā. Ikvienai personai ir iespējas saņemt konsultāciju, aizstāvību un pārstāvību. Minētā panta trešajā daļā ir īpaši noteikts, ka juridiskā palīdzība tiek sniegta tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu, ciktāl šī palīdzība ir nepieciešama, lai nodrošinātu efektīvu tiesiskuma īstenošanu [lietas efektīvu izskatīšanu tiesā].
- 32 Atbilstoši paskaidrojumiem attiecībā uz šo pantu, kas saskaņā ar LES 6. panta 1. punkta trešo daļu un Hartas 52. panta 7. punktu ir jāņem vērā, to interpretējot, Hartas 47. panta otrā daļa atbilst ECPAK 6. panta 1. punktam.
- 33 Ņemot vērā šos apstākļus, uzdotais jautājums ir jāpārformulē tādējādi, ka tas attiecas uz efektīvas tiesību aizsardzības tiesā principa interpretāciju, kas ir noteikts Hartas

47. pantā, lai pārbaudītu, vai saistībā ar tiesvedību par valsts atbildību, kas celta atbilstoši Savienības tiesībām, šī tiesību norma nepieļauj, ka valsts tiesiskajā regulējumā prasības celšanai tiesā tiek paredzēts nosacījums, ka iepriekš tiek iemaksāti izdevumi, un paredzēts, ka juridiskā palīdzība nevar tikt piešķirta juridiskai personai, neraugoties uz to, ka pēdējā nevar veikt šo iemaksu.

³⁴ No ZPO 122. panta 1. punkta izriet, ka juridiskā palīdzība var ietvert gan tiesāšanās izdevumus, gan advokāta prasījumus. Tā kā valsts tiesa nav precizējusi, vai uzdots jautājums attiecas tikai uz aspektu, kas saistīts ar tiesāšanās izdevumu iepriekšēju iemaksu, ir jāpārbauda šie abi aspekti.

³⁵ Runājot par Hartu, tās 52. panta 3. punktā ir precizēts, ka tiktāl, ciktāl tajā ir ietvertas tiesības, kuras atbilst ECPAK garantētajām tiesībām, šo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā šajā konvencijā noteiktajām tiesībām. Saskaņā ar šīs tiesību normas paskaidrojumu garantēto tiesību nozīmi un apjomu nosaka ne tikai ECPAK teksts, bet arī it īpaši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra. Hartas 52. panta 3. punkta otrajā teikumā ir paredzēts, ka šī paša punkta pirmais teikums neliedz Savienības tiesībās piešķirt plašāku aizsardzību (šajā ziņā skat. 2010. gada 5. oktobra spriedumu lietā C-400/10 PPU *McB.*, Krājums, I-8965. lpp., 53. punkts).

³⁶ Attiecībā it īpaši uz Hartas 47. panta 3. punktu šī panta paskaidrojuma pēdējā daļā ir minēts 1979. gada 9. oktobra spriedums lietā *Airey* pret Īriju (ECT, A sērija, Nr. 32, 11. lpp.), saskaņā ar kuru juridiskā palīdzība ir jāpiešķir, ja, neesot šādi palīdzībai, efektīvas tiesību aizsardzības garantija kļūst neefektīva. Tajā nav precizēts, vai šāda palīdzība ir jāpiešķir juridiskai personai, ne arī — uz kāda veida izdevumiem tā ir attiecināma.

- 37 Ir svarīgi interpretēt šo tiesību normu kontekstā, ņemot vērā citus Savienības un dalībvalstu tiesību aktus un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru.
- 38 Kā Eiropas Kopienu Komisija ir norādījusi savos rakstiskajos apsvērumos, jēdziens “persona”, kas ir lietots Hartas 47. panta divās pirmajās daļās, var attiekties uz indivīdiem, bet, raugoties tikai no lingvistiskā viedokļa, tas neizslēdz juridiskās personas.
- 39 Šajā ziņā ir jākonstatē, ka, ja Hartas paskaidrojumos šis jautājums nav precizēts, termina “Person” lietošana minētā 47. panta vācu valodas redakcijā, pretēji terminam “Mensch”, kas ir lietots vairākās citās normās, piemēram, šīs hartas 1., 2., 3., 6., 29., 34. un 35. pantā, var norādīt, ka juridiskās personas nav izslēgtas no šī 47. panta piemērošanas jomas.
- 40 Turklāt tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, kas paredzētas Hartas 47. pantā, atrodas tās VI sadaļā, kura attiecas uz tiesu un kurā ir noteikti citi procesuāli principi, kas ir piemērojami gan fiziskām, gan juridiskām personām.
- 41 Tas, ka tiesības saņemt juridisku palīdzību nav iekļautas Hartas IV sadaļā, kas attiecas uz solidaritāti, norāda, ka šīs tiesības principā netiek uzskatītas par sociālo palīdzību, kā tas, šķiet, ir Vācijas tiesībās, ko Vācijas valdība ir norādījusi, lai pamatotu, ka šī palīdzība ir jāpiešķir tikai fiziskām personām.

- 42 Turklāt tiesību normas par juridiskās palīdzības piešķiršanu iekļaušana Hartas pantā par efektīvu tiesību aizsardzību norāda, ka šīs palīdzības piešķiršanas vajadzība ir jānovērtē, ņemot vērā tās personas pašas tiesības, kuras Savienības tiesībās garantētās tiesības un brīvības ir tikušas pārkāptas, nevis sabiedrības vispārējās intereses, lai gan tās var būt viens no elementiem, vērtējot vajadzību pēc palīdzības.
- 43 Runājot par citu Savienības tiesību aktu tekstiem, uz kuriem atsaucas pamata lietas dalībnieki, kā arī dalībvalstis, kas ir iesniegušas apsvērumus, un Komisija, it īpaši Direktīvas 2003/8, Vispārējās tiesas Reglamenta un Civildienesta tiesas Reglamenta tekstu, tajos nav paredzēts piešķirt juridisko palīdzību juridiskām personām. Tomēr no tā nevar izdarīt vispārēji piemērojamu secinājumu, jo, pirmkārt, no direktīvas piemērošanas jomas un, otrkārt, no Vispārējās tiesas un Civildienesta tiesas kompetences izriet, ka šie dokumenti attiecas uz īpašām lietu kategorijām.
- 44 Kā ģenerālvokāts norādījis savu secinājumu 76.–80. punktā, dalībvalstu tiesību pārbaudē ir noskaidrots, ka nepastāv patiešām kopīgs princips juridiskās palīdzības piešķiršanas juridiskām personām jomā, kuram pievienotos visas [dalībvalstis]. Turpretim minēto secinājumu 80. punktā ģenerālvokāts ir arī norādījis, ka dalībvalstu, kas pieļauj juridiskās palīdzības sniegšanu juridiskām personām, praksē samērā plaši ir izplatīta juridisko personu, kuru mērķis ir peļņas gūšana, un to, kuru mērķis nav peļņas gūšana, nošķiršana.
- 45 Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras pārbaude parāda, ka šī tiesa vairākkārt ir atgādinājusi, ka tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā ir elements, kas ir raksturīgs tiesībām uz taisnīgu tiesvedību, kas paredzētas ECPAK 6. panta 1. punktā (skat. it īpaši ECT 2002. gada 7. maija spriedumu lietā *McVicar* pret Apvienoto Karalisti, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-III, 46. punkts). Šajā ziņā ir svarīgi, ka prasītājam ir iespēja

faktiski aizstāvēt savas tiesības tiesā (ECT 2005. gada 15. februāra spriedums lietā *Steel* un *Morris* pret Apvienoto Karalisti, 59. punkts). Tomēr tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā nav absolūtas.

- 46 Lemjot par juridisko palīdzību advokāta piedalīšanās formā, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir nospriedusi, ka jautājums, vai juridiskās palīdzības piešķiršana ir vajadzīga, lai procedūra būtu taisnīga, ir jāizšķir atkarībā no katras lietas īpašajiem faktiem un apstākļiem un tas it īpaši ir atkarīgs no ietekmes uz prasītāju smaguma, piemērojamo tiesību un procedūras sarežģītības, kā arī no prasītāja spējas efektīvi aizstāvēt savas tiesības (iepriekš minētie ECT spriedumi lietā *Airey* pret Īriju, 26. punkts; lietā *McVicar* pret Apvienoto Karalisti, 48. un 49. punkts, kā arī ECT 2002. gada 16. jūlija spriedums lietā *P., C. un S.* pret Apvienoto Karalisti, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VI, 91. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Steel* un *Morris* pret Apvienoto Karalisti, 61. punkts). Tomēr var ņemt vērā arī sūdzētāja finanšu situāciju vai procesa labvēlīga rezultāta izredzes (iepriekš minētais ECT spriedums lietā *Steel* un *Morris* pret Apvienoto Karalisti, 62. punkts).
- 47 Attiecībā uz juridisko palīdzību atbrīvojuma no tiesāšanās izdevumu samaksas vai *cautio judicatum solvi* pirms prasības celšanas tiesā formā Eiropas Cilvēktiesību tiesa tāpat ir pārbaudījusi visus apstākļus, lai noteiktu, vai piemērotie tiesību uz lietas izskatīšanu tiesā ierobežojumi neietekmē pašu tiesību būtību, vai tiem ir leģitīms mērķis un vai izmantotie līdzekļi un mērķi ir samērīgi (šajā ziņā skat. ECT 1995. gada 13. jūlija spriedumu lietā *Tolstoy-Miloslavsky* pret Apvienoto Karalisti, A sērija, Nr. 316-B, 59.–67. punkts, un ECT 2001. gada 19. jūnija spriedumu lietā *Kreuz* pret Poliju, *Recueil des arrêts et décisions*, 2001-VI, 54. un 55. punkts).
- 48 No šiem nolēmumiem izriet, ka juridiskā palīdzība var izpausties gan kā advokāta palīdzība, gan kā atbrīvojums no tiesāšanās izdevumiem.

- 49 Eiropas Cilvēktiesību tiesa turklāt ir nospriedusi, ka, lai gan lietām var tikt ieviesta atlases procedūra, lai pārbaudītu, vai juridiskā palīdzība var tikt piešķirta, šī procedūra nedrīkst noritēt patvaļīgi (šajā ziņā skat. ECT 2002. gada 26. februāra spriedumu lietā *Del Sol* pret Franciju, 26. punkts; 2009. gada 29. septembra lēmumu lietā *Puscasu* pret Vāciju, 6. lpp., pēdējā rindkopa, un 2010. gada 14. oktobra spriedumu lietā *Pedro Ramos* pret Šveici, 49. punkts).
- 50 Minētā tiesa ir pārbaudījusi arī komercsabiedrības, kas lūdz juridisku palīdzību, situāciju, kaut arī Francijas likumdošanas aktos šāda palīdzība ir paredzēta tikai fiziskām personām un izņēmuma veidā juridiskām personām, kam nav mērķa gūt peļņu, kuru juridiskā adrese ir Francijā un kurām nav pietiekamu līdzekļu. Tā uzskatīja, ka atšķirīgā attieksme pret komercsabiedrībām, no vienas puses, un fiziskām personām, kā arī juridiskām personām, kam nav mērķa gūt peļņu, no otras puses, ir objektīvi un saprātīgi pamatota saistībā ar juridiskās palīdzības regulējumu nodokļu jomā, kurā ir paredzēta iespēja atskaitīt visus tiesāšanās izdevumus no ar nodokļiem apliekamajiem ienākumiem un pārnest zaudējumus uz nākamo finanšu gadu (ECT 2008. gada 26. augusta lēmums lietā *VP Diffusion Sarl* pret Franciju, 4., 5. un 7. punkts).
- 51 Turklāt attiecībā uz lauksaimniecības kopīgā īpašuma lietotāju kopienu, kas lūdza juridisku palīdzību, lai aizstāvētos pret prasību par īpašuma tiesību uz zemes gabalu apstrīdēšanu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskatīja, ka ir svarīgi ņemt vērā, ka līdzekļi, ko apvienības un privātas sabiedrības ir apstiprinājuši to juridiskai aizstāvībai, nāk no dalībnieku pieņemtiem, apstiprinātiem un iemaksātiem līdzekļiem, un uzsvēra, ka lūgums ir izteikts, lai iestātos civillietā par īpašumtiesībām uz zemes gabalu, kuras rezultāts ietekmē tikai un vienīgi attiecīgo kopienu dalībniekus (ECT 2009. gada 24. novembra lēmums lietā *CMVMC O'Limo* pret Spāniju, 26. punkts). Tiesa šajā lietā nolēma, ka atteikums piešķirt bezmaksas juridisko palīdzību prasītājai kopienai nav ietekmējis pašu pēdējās tiesību uz lietas izskatīšanu tiesā būtību.

- 52 No šīs Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras pārbaudes izriet, ka juridiskās palīdzības piešķiršana juridiskām personām principā nav izslēgta, bet tā ir jānovērtē atkarībā no piemērojamajiem noteikumiem un attiecīgās sabiedrības situācijas.
- 53 Var tikt ņemts vērā strīdus priekšmets, it īpaši tā ekonomiskā ietekme.
- 54 Ņemot vērā prasītāja finansiālās iespējas, ja ir runa par juridisku personu, var it īpaši ņemt vērā sabiedrības formu — kapitālsabiedrība vai personu apvienība, sabiedrība ar ierobežotu vai pilnu atbildību — tās akcionāru finansiālās spējas, sabiedrības mērķi, tās uzbūves noteikumus, un it īpaši attiecību starp tai piešķirtajiem līdzekļiem un paredzēto darbību.
- 55 EBTA Uzraudzības iestāde savos apsvērumos apgalvo, ka saskaņā ar Vācijas tiesībām sabiedrība nekad nevarēs izpildīt juridiskās palīdzības saņemšanas nosacījumus, ja tā nav faktiski uzsākusi uzņēmējdarbību, tai nav darbinieku un citas infrastruktūras. Šis nosacījums varētu it īpaši skart šādas palīdzības prasītājus, kas atsaucas uz Savienības tiesībās piešķirtajām tiesībām, it īpaši uz uzņēmējdarbības brīvību vai piekļuvi konkrētam dalībvalsts tirgum.
- 56 Ir jānorāda, ka valsts tiesām noteikti ir jāņem vērā šis apstāklis. Tomēr tām ir jāatrod taisnīgs līdzsvars, lai nodrošinātu lietas izskatīšanu tiesā prasītājiem, kas atsaucas uz Savienības tiesībām, tomēr neradot priekšrocības tiem salīdzinājumā ar citiem prasītājiem. Šajā ziņā iesniedzējtiesa un Vācijas valdība ir norādījušas, ka tiesību jēdziens

“vispārējās intereses” atbilstoši *Bundesgerichtshof* judikatūrai var ietvert visas iespējamās vispārējās intereses par labu juridiskai personai.

- 57 Turklāt *DEB* tiesas sēdē uzsvēra, ka pamata lietā Vācijas Federatīvajai Republikai ir bijusi divējāda loma. Šī dalībvalsts ir ne tikai prasītājam pamata lietā nodarīto zaudējumu izraisītāja, bet arī tā, kam ir jānodrošina pēdējās efektīva tiesību aizsardzība tiesā.
- 58 Tomēr ir jānorāda, ka Savienības tiesības neliedz dalībvalstij būt vienlaikus likumdevējam, administratoram un tiesnesim, ja vien šīs funkcijas tiek īstenotas, ievērojot varas dalīšanas principu, kas ir raksturīgs tiesiskas valsts darbībai. Nav apgalvots, ka tas tā nebūtu dalībvalstī, kas ir iesaistīta pamata lietā.
- 59 Ņemot vērā visus šos apstākļus, uz uzdoto jautājumu ir jāatbild, ka efektīvas tiesību aizsardzības tiesā princips, kas ir noteikts Hartas 47. pantā, ir jāinterpretē tādējādi, ka uz to var atsaukties juridiskas personas un ka palīdzība, kas piešķirta, piemērojot šo principu, var ietvert it īpaši atbrīvojumu no iepriekšējas tiesāšanās izdevumu samaksas un/vai advokāta piedalīšanos.
- 60 Šajā ziņā valsts tiesai ir jāpārbauda, vai juridiskās palīdzības piešķiršanas noteikumi ierobežo tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā tādā veidā, kas ietekmē šo tiesību būtību, vai tie ir vērsti uz leģitīmu mērķi un vai izmantotie līdzekļi ir samērīgi ar paredzēto mērķi.

- 61 Veicot šo vērtējumu, valsts tiesa var ņemt vērā strīdus priekšmetu, prasītāja saprātīgās izredzes panākt labvēlīgu rezultātu, ietekmes uz to smagumu, piemērojamo tiesību un procedūras sarežģītību, kā arī prasītāja spējas efektīvi aizstāvēt savas tiesības. Lai novērtētu samērīgumu, valsts tiesa var ņemt vērā arī iepriekš iemaksājamo tiesāšanās izdevumu lielumu un šķēršļa, ko tie, iespējams, rada lietas izskatīšanai tiesā, novēršamību vai nenovēršamību.
- 62 Attiecībā it īpaši uz juridiskām personām valsts tiesa var ņemt vērā to situāciju. Tādējādi tā var ņemt vērā attiecīgās juridiskās personas formu un to, vai tai ir vai nav mērķa gūt peļņu, kā arī tās dalībnieku vai akcionāru finansiālās iespējas un iespējas tiem iegūt prasības celšanai tiesā vajadzīgo summu.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 63 Attiecībā uz pamata lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēti lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (otrā palāta) nospriež:

Efektīvas tiesību aizsardzības princips, kas ir noteikts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pantā, ir jāinterpretē tādējādi, ka uz to var atsaukties

juridiskas personas un ka palīdzība, kas piešķirta, piemērojot šo principu, var ietvert it īpaši atbrīvojumu no iepriekšējās tiesāšanās izdevumu samaksas un/vai advokāta piedalīšanos.

Šajā ziņā valsts tiesai ir jāpārbauda, vai juridiskās palīdzības piešķiršanas noteikumi ierobežo tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā tādā veidā, kas ietekmē šo tiesību būtību, vai tie ir vērsti uz leģitīmu mērķi un vai izmantotie līdzekļi ir samērīgi ar paredzēto mērķi.

Izdarot šo vērtējumu, valsts tiesa var ņemt vērā strīdus priekšmetu, prasītāja saprātīgās izredzes panākt labvēlīgu rezultātu, ietekmes uz to smagumu, piemērojamo tiesību un procedūras sarežģītību, kā arī prasītāja spējas efektīvi aizstāvēt savas tiesības. Lai novērtētu samērīgumu, valsts tiesa var ņemt vērā arī iepriekš iemaksājamo tiesāšanās izdevumu lielumu un šķēršļa, ko tie, iespējams, rada lietas izskatīšanai tiesā, novēršamību vai nenovēršamību.

Attiecībā it sevišķi uz juridiskām personām valsts tiesa var ņemt vērā to situāciju. Tādējādi tā var ņemt vērā attiecīgās juridiskās personas formu un to, vai tai ir vai nav mērķa gūt peļņu, kā arī tās dalībnieku vai akcionāru finansiālās iespējas un iespējas tiem iegūt prasības celšanai tiesā vajadzīgo summu.

[Paraksti]